

Rozhovor s dr. Janem Hnízdem

NEMOC MÁ INFORMAČNÍ HODNOTU

Zdeněk Vojtíšek

MUDr. Jan Hnízdl (*1958) pracoval jako internista a rehabilitační lékař. Nyní se v Centru komplexní péče v Dobřichovicích u Prahy věnuje psychosomatické medicíně. Je autorem či spoluautorem publikací „Jak vyrobit pacienta“, „Jak léčit nemoc šílené medicíny“, „Mým marodům“ a několika dalších, často publikuje na blogu na adrese <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/jan-hnizdil.php>.

Pane doktore, často hovoříte o krizi současné medicíny a nacházíte její čtyři příčiny. Chtěl bych s vámi o současné medicíně hovořit, ale nejdřív ty čtyři příčiny pojmenujte, prosím, vlastními slovy.

Jsou to atomizace, objektivizace, medikalizace, narušení vztahu mezi lékařem a pacientem. Zaslouží podrobnější vysvětlení.

Atomizace: Lékařská věda rozložila člověka na jednotlivé orgány, tkáně a skupiny buněk, aby se sama rozpadla na specialisty dílčích oborů. Díky tomu dosáhla převratných znalostí o stavbě a funkci lidského těla, o nemocech. Tentýž analytický způsob ji ale přivedl do slepé uličky. Z medicíny se vytratila schopnost zasadit detailní, objektivní vědecké informace do souvislosti života jednotlivého pacienta, schopnost komplexního psychosomatického přístupu. Na lékařských fakultách nás naučili rozumět chorobám, ale přestali jsme rozumět lidem. Pacient se pro nás stal „žlučníkem, appendixem, infarktem“. On ale vždy byl, je a bude bezradným člověkem v těžké životní situaci.

Objektivizace: Biologická medicína vychází z předpokladu, že každá zdravotní porucha má nějakou objektivní příčinu, kterou dokáže pomoci odběrů, céteček, magnetických rezonancí odhalit a zásahem zvenčí, léky, operacemi nebo fyzikálním působením, vyléčit. V roce 2001 zveřejnil časopis British Medical Journal studii, ze které vyplynulo, že u téměř 40 % pacientů s typickými tělesnými obtížemi objektivní nálezy chybí. Pro biologicky vzdělaného lékaře je to neřešitelný problém. Pacienta považuje za simulanta, hypochondra nebo duševně chorého. On ale není ani jedním z nich. Jeho obtíže jsou somatizací neboli ztělesňováním složitě, neřešené životní situace. To, co není schopen zvládnout na vědomé

rovině, začne postupem času tělo „řešit“ za něj – nemocí.

Medikalizace: Ve snaze maximalizovat zisky vymýšlí medicínsko-farmaceutický komplex nemoci z přirozených problémů každodenního života. Jestliže moji babičku bolelo koleno, věděla, že si ho namohla. Pár dní si odpočinula, přiložila chladivý zábal a zotavila se. Dnes člověk s tímtož problémem spěchá pod tlakem zdravotnické propagandy k lékaři, je odeslán na rentgen a dozví se, že trpí artrózou. Do kloubu dostane utišující injekci, domů si odnáší balení analgetik. Léky bolest potlačí, pacient pokračuje v námaze, která ji vyvolala, a kloub si záhy zničí. Na to už čekají dodavatelé kloubních náhrad.

Narušení vztahu lékař-pacient: Moderní medicína se odehrává „mimo“ vztah. V neosobním prostředí velkých nemocnic pacient nezná lékaře, lékař nezná pacienta. Neví nic o jeho povaze, způsobu života, starostech a radostech, stavu psychické i fyzické kondice, o tom, jak důležité jsou pro určení správné diagnózy. V rozpacích a nejistotě pacienta odesílá na různá vyšetření „k vyloučení“ objektivní příčiny, ordinuje zbytečné léky. Ne proto, že by to stav pacienta vyžadoval, ale proto, že jeho stonání nerozumí a chce být „krytý“.

Výsledkem jmenovaných čtyř omylů je obrovská spousta zbytečně ordinovaných vyšetření a léků.

Zdá se mi, že tam, kde vidíte deficity vědecké medicíny, je velmi silná tzv. alternativní medicína: bývá celostní, velmi osobně zaměřená na jednotlivého pacienta, její léčiva mají mírné, minimální, nebo dokonce žádné fyzikální či chemické účinky, vztah mezi léčitелеm a pacientem může být velmi intenzivní. Jaký máte vztah k alternativní medicíně? Pa-

matuji se, že jste byl před mnoha lety jejím přesvědčivým kritikem.

Moje cesta životní i profesní je plná slepých uliček. Několik let jsem byl aktivním členem Klubu českých skeptiků Sisyfos. Bojoval proti pavědám. Pak jsem začal přemýšlet o tom, jak je možné, že některé léčitelské metody přinášejí pacientům úlevu, i když by z vědeckého hlediska neměly. Začal jsem být skeptický k názorům skeptiků. Příkladem je homeopatie. Podle vědců fungovat nesmí. Přesto funguje. Podle mne to ale není jenom tou kuličkou. Už při vstupu do pracovny homeopata překvapí rozdíl od nehostinných ordinací zdravotnických továren. Zkušený homeopat se také chová jinak než běžný lékař. Od první chvíle dává najevo, že jste jeho váženým hostem. Vyptává se, co jíte, jak pracujete, jak odpočíváte, jaké máte radosti a starosti. Získává si vaši důvěru. Svěřujete se mu s osobními problémy, které biologické lékaře nezajímaly. A sdělená starost je poloviční. Dá vám návod k užívání homeopatik, ale i rady týkající se životní správy a změny chování. Odcházíte uklidněný, s vírou v léčebnou sílu kuliček. Ony vlastně symbolickým nosičem informace jsou. Vědci mohou donekonečna zkoumat obsah kuliček. Vysvětlení léčebného zázraku v nich stejně nenajdou. Nejcennějším lékem totiž je osobnost terapeuta, jeho celostní způsob práce s pacientem. Homeopatikum je třešničkou na dortu. Bez ní by to ale nebyla homeopatie.

Také uznávám mnoho pozitivního na alternativní medicíně. Přece jen mě ale v této oblasti zlobí takové věci, jako je např. prodávání čisté vody za velké peníze. Také tajemná jazyková mlha mě odpuzuje a je mi nevolno z plytkých útěš-

ných, ale neopodstatněných řečí a slibů. Jsem příliš velký moralista? A to jsem ještě nezmínil skutečně vážný problém možného zanedbání opravdu účinné léčby.

Podvody a podvodníky najdete jak mezi lékaři, tak mezi lékaři. Neumím rozhodnout, zda je pro pacienta nebezpečnější vzdělaný lékař, napojený na farmaceutickou firmu a předepisující silné léky, aby dostal provizi, nebo nevzdělaný šarlatán, schopný přehlédnout vážnou nemoc a zanedbat účinnou léčbu. Obojí je špatně. Obojí je fanatismus. Na straně jedné posedlost objektivními nálezy a korupce. Na straně druhé fanatismus neopodstatněných řečí a slibů, jazyková i věcná mlha.

Jak byste si tedy představoval současnou medicínu, abyste ji nemusel označit jako krizovou?

Mám atestaci z interního a rehabilitačního lékařství. Biologické, vědecké medicíny si nesmírně vážím. Ve své praxi využívám moderní diagnostiku i léky. Na prvním místě ale je pochopit, jakou informaci nemoc pacientovi přináší, jakou dělá v životě chybu. Poradit mu, jak má změnit svoje chování a podmínky života pro to, aby se mohl uzdravit. Podpořit sebeúdržavné schopnosti. Teprve když na zvládnutí nemoci pacient vlastními silami nestačí, ordinuji mu léky. Pokud možno jen přechodně, aby mu pomohly odrazit se ode dna, k potřebné životní změně. Za řešení krize považuji propojení možností a znalostí biologické medicíny a celostního způsobu práce léčitele. Poučení se z moudrosti lidových přísloví.

To se ale těžko může v převládající míře stát bez daleko širší změny západní civilizace. Ta by musela patrně zahrnout i základní hodnotové nastavení. Sám někdy mluvíte o změně paradigmatu, transformaci nebo bodu obratu. Jak si tuto změnu představujete? K ekonomické krizi už nedávno došlo a nepřipadá mi, že by měla nějaký pozitivní očištný účinek.

Nemoc není projevem nedostatku léku, jak se nás snaží přesvědčit farmaceutické firmy. Jejich užíváním, aniž bychom odhalili příčinu obtíží, jen zastíráme příznaky. Léky pacientovi dovolí ještě nějaký čas pokračovat ve stresujícím způsobu života, než se úplně zhroutí. S ekonomickou krizí je to stejné. Politici tvrdí, že tržní ekonomika je dokonalá. Krize je podle nich způsobená nedostatkem peněz. Jakmile se do

systemu přidají, trh se ožíví a bude prý zase dobře. Nebude. Jestliže je nemoc informací o pacientově chybném způsobu života, jeho ztělesněním – somatizací, je ekonomická krize informací o chybném chování většinové společnosti, jeho zhmotněním – globalizací. Finanční injekce jsou jen prodlužováním utrpení. Ekonomická krize nemá ekonomické řešení. Je to krize hodnot. Globální pacient má šanci se uzdravit jediné tehdy, pokud její informační hodnotu pochopí, svoje myšlení i chování většinově změní. V opačném případě nás nic dobrého nečeká. A že se zatím neprojevil očištný účinek? Krize bude muset být ještě hlubší, abychom padli až na dno a pochopili ji. Nebo také nepochopíme...

Zdá se mi, že ve vaší lékařské praxi je něco náboženského. O nemoci mluvíte jako o poselství o tom, že někde v životě děláme chybu, lékař má ve vašem pojetí být průvodcem pacienta těžkým životním obdobím, tedy trochu knězem, a dokonce – pokud nemoc nese nějaké mravní poselství – i trochu zpovědníkem. Je možné dělat psychosomatickou medicínu bez spirituality?

Bez spirituality nelze dělat psychosomatickou medicínu, bez spirituality nelze dělat žádnou medicínu, bez spirituality nelze zdravě žít. Tím nemám na mysli formální příslušnost k nějaké církvi, nýbrž životní názor, způsob myšlení. Nemoc vždy nese i mravní poselství. V ordinaci jsem i zpovědníkem. Nebo spíš tlumočnickem. Překládám pacientovi sdělení, které mu tělo nemocí vzkazuje. On stůně proto, že mu nerozumí. Uzdravit se musí sám. Není bez zajištělosti, že za patnáct let, co se věnuji psychosomatické medicíně, mi nepřišlo jediné pozvání na konferenci od farmaceutické firmy. Od spirituálních spolků mám desítky pozvání ročně. S biologem Stanislavem Komárkem jsme například besedovali v radotínském evangelickém kostele. Na sklonku minulého roku mne pozval režisér Igor Chaun na besedu do spirituálního sdružení Goscha. Videozáznam je na www.youtube.com/watch?v=0Gy4frLKdwc.

Snad vás to neurazí, i vy sám mi připomínáte proroka či kazatele: předpokládáte existenci negativní energie, vyhlížíte bod obratu, horlíte proti mocnému medicínsko-farmaceutickému komplexu a jeho loutkách mezi politiky, kážete o návratu k jiným než v současnosti pře-

Jan Hnízdil.

vládajícím hodnotám... Nepřivedlo vás přemýšlení o medicíně k prohloubení vlastního spirituálního života?

Po absolutoriu na lékařské fakultě a dvou atestacích jsem nastoupil na kliniku a začal léčit. Posílal pacienty na vyšetření, předepisoval jim prášky, posílal je na operace. Postupem času jsem si všiml, že se mi spousta pacientů vrací, že hodně léčím a málo uzdravuji. Vůbec jsem jejich stonání nerozuměl. Pak jsem „potkal“ psychosomatickou, začal si všimnout životních souvislostí nemocí, začal nemocem rozumět, začal objevovat jejich spirituální složku. Začalo to přinášet výsledky, pacienti se začali uzdravovat. To byl můj konec na klinice, přestal jsem totiž vykazovat požadovaný počet výkonů pro pojišťovnu a moje místo bylo z úsporných důvodů zrušeno. Vydal jsem se pak po vlastní psychosomatické, nebo chcete-li spirituálně-somatické cestě. Jsem vděčný, že mne tehdy z kliniky vyhodili. Prospělo to jak mému rozvoji profesionálnímu, tak osobnímu.

Není krize současné medicíny vlastně nevyhnutelným důsledkem její emancipace na náboženství? Víím, že přesně a tvrdě kritizuje obchodně-průmyslové pojetí medicíny a obviňujete ty, kdo se z něho mají dobře. Ale může vůbec v sekularizované společnosti převládnout jiné pojetí medicíny?

Měli jsme už asi šestnáct ministrů zdravotnictví. Každý nastupoval do funkce s před-

⇒ Dokončení rozhovoru je na následující straně dole.

⇒ *Dokončení rozhovoru z předchozích stran.*

sevzetím, že provede systémovou reformu. Nikdo neprovedl nic. Ne proto, že by byli všichni hloupí a neschopní, nýbrž proto, že to nejde. Propojení medicínských špiček pojišťoven, ministerstev, politiků, podnikatelských a farmaceutických skupin je tak obludné a prorostlé korupcí, že se vůbec reformovat nedá. Navíc zdravotnictví je jen forma, kterou se expeduje medicína. Pouhá změna formy, re-forma, nestačí. Změnit se musí obsah, způsob medicínské praxe, medicínského myšlení, paradigma. To pochopitelně nejde v sekularizované společnosti. To za nás žádný její politik neudělá. Začít se změnou musíme každý u sebe, ve svém okolí, ve svojí profesi. Každý musíme projít svojí transformací, spirituálním uzdravováním, aby se mohla uzdravit společnost.

Skoro mi připadá, že mechanistický pohled na člověka a jeho zdraví (tělo jako stroj, lékař jako opravář, léky jako maziva, nemocnice jako správárna), který ve svých textech kritizujete, nás zbavuje odpovědnosti a chrání nás před nepříjemnými otázkami po chybách ve způsobu života či po smyslu toho, co nás potkává.

Mám ve velké úctě urgentní medicínu, vážím si možnosti, které přináší vědecká, biologická medicína. Obecně je ale celý zdravotnický systém založený na léčení chorob, nikoliv na uzdravování lidí. Lékař je jím finančně motivován k tomu, aby se choval jako opravář, pacient demotivovaný k aktivní péči o vlastní zdraví, k tomu, aby si kladl nepříjemné otázky po chybách ve způsobu života, rodiny a společnosti. Je mnohem snazší se odevzdat, otázky ve formě nemocí potlačit, odpovědi nehle-

dat. Tudy ale cesta ke zdraví nevede. Líbí se mi model, který fungoval v dávné Číně. Vladař platil svého lékaře, jen dokud byl zdravý. Jakmile onemocněl, platit přestal. K takové změně motivace bych chtěl dospět ve svojí praxi. Být placený za to, že radím lidem, co mají dělat, aby byli zdraví.

Tak mě napadá, že alternativní medicína se svými velmi častými náboženskými východisky, metodami i cíli vlastně není protikladem k vědecké medicíně, ale spíše pokusem ji doplnit. A psychosomatická medicína, již se věnujete, jako kompromis, který se pokouší využít to dobré na obou stranách. Neuráží vás takové zaškatulkování?

To mne rozhodně neuráží. Většina vašich otázek v sobě skrývá i moji souhlasnou odpověď.